

PRŮHLEDY DO HISTORIE XX.

FENOMÉN OTRUBA

MALÉ IMAGINACE O DOTEČÍCH ČASU

Úvod je dotekem vesmíru

Nedá se začít jinak než Sluncem, oblohou, půdou, vodou a rostlinami, je to nevnímaná podstata. Země je kolébka, ve které si žijeme a tvoříme, je to rámec našeho bytí. Slunce je všechno, blankytná obloha je ochrana a půda živí rostliny i živočichy. Uprostřed, a možná v důsledku toho, se objevila mysl – jedinečný dar uvnitř těla člověka. Vyčlenila jej z velké rodiny přírody a přiměla ho vyjít vlastní cestou. Za tisíce let vzniklo mnoho oborů lidské činnosti, ale krajinářská architektura je tím, který má s přírodou a tvůrčím potenciálem člověka velmi těsný vztah. Je to krásný obor a já jsem si jej zvolil díky člověku, o kterém teď píšu.

Imaginace z dětství

Když jsem byl malý chlapec, ale už ne zase tak malý, a přemýšlel o tom, čím bych chtěl v životě být, vloudil se mi do mysli zahradník. Už tehdy jsem maloval a pěstoval všelicos na naší skromné zahrádce.

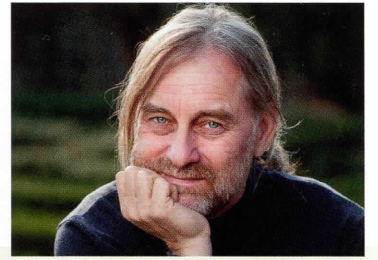
Vybavuji si ibišek, mračňák Darwinův a citrusy. Byla to objevná, jak kolem mě říkali, „mičurinská“ doba. Můj táta mi jednou přinesl z práce projekt v šedých složkách. Nevím, kde jej tenkrát vzal, protože komunistická doba z něj udělala traktoristu a později soustružníka, ale na tom teď nezáleží. Byly to zahradní úpravy kolem jeho tehdy nového pracoviště Výzkumného ústavu gumárenské a plastikářské technologie v Gottwaldově – Loukách. Když projekt položil na stůl a já do něj nahlédl, zmocnila se mě neodolatelná myšlenka stát se zahradním architektem. Jméno člověka, který návrh udělal a který byl původcem mé touhy, si pamatuji dodnes. Byl to Ivar Otruba.

„Zahradně-architektonická tvorba patří k profesím architektonické tvorby, které se snaží dotvářet vnější svět člověka k jeho všestrannému prospěchu. Vytváří hodnoty, které působí na myšlení, duševní stav a etiku lidské osobnosti, na její emotivní prožitky. Je tedy oborem umělecké činnosti s jistou zvláštností, totiž že tvůrce využívá ke své práci prostředky, které jsou člověku nejvlastnější, tj. přírodu a její prvky živé i neživé.“

(Otruba, 2002, s. 9)

Imaginace ze světa

Jsem uprostřed malinkého městečka L'Isle sur la Sorgue v samém srdci francouzské Provence. V místech, kde slun-

Ing. Petr Mičola

Autorizovaný krajinářský architekt, ateliér Gerten s.r.o. Orální historií se zabývá i v rámci výzkumného projektu Zahradně-architektonická tvorba v období totalitních režimů v letech 1939–1989 na území ČR, který byl podpořen k financování Ministerstvem kultury. Výzkumný projekt společně řeší pracoviště ZF MENDELU a VÚGTK.

✉ petrmicola@volny.cz

ce, obloha a půda mají duši, neumí být dny jiné než krásné a průzračná voda řeky Sorgue je tanečnicí kroužící kolem kamenných stěn historického města. Bloumáme s přítelem Ladislavem uličkami plnými obchůdků, galerií, starožitností a pomalu do nás vstupuje to, čemu říkáme genius loci. Hustá směs turistů a místních obyvatel je trochu podobná té řece. Všichni plynou, vtékají do obchodů nebo uvíznou na mělčině restauračních zahrádek. Tu a tam zčeří hladinu malý motocykl nebo auto, jako loďka, co se chce dostat někam dál proti proudu. Vodní hladina

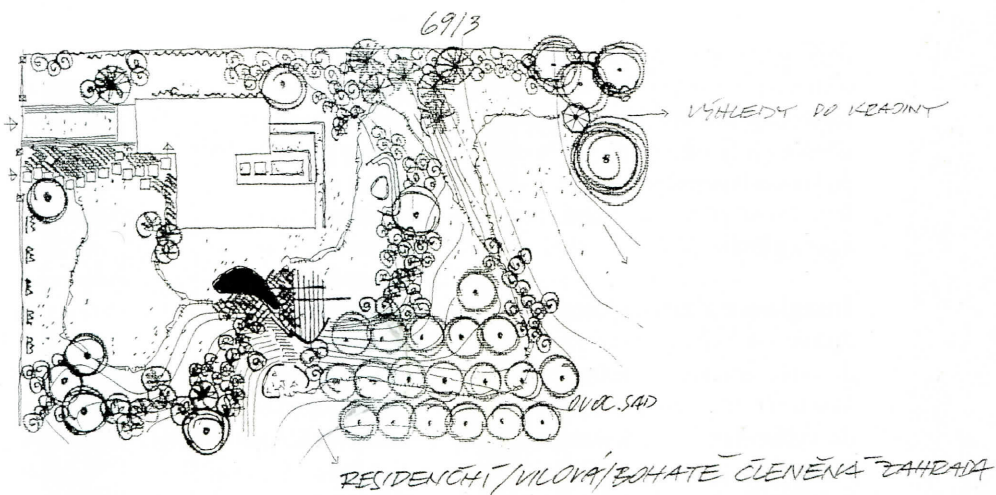
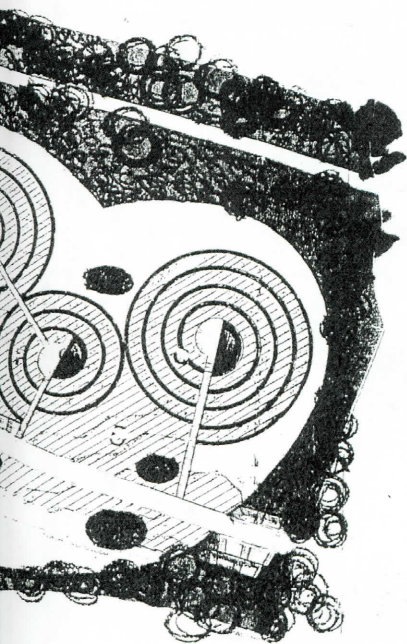
lidí se rozestoupí a zase zavře. Ve složité mozaice ulic se najednou objeví obchod, který tady není typický – je to antikvariát. Vcházím dovnitř, jako bych byl doma v Olomouci, všechno tak vypadá, úhledně seřazeno, jen knihy jsou psány jazykem André Le Nôtra. Oči se mi najednou zastaví u police Plantes & Jardins, na tlusté zelené knize, na které je napsáno „Les musée des jardins“. Otevřu ji a k mé velké radosti mě hned padne do oka jméno, které voní domovem. Stojí mezi Frederickem Law Olmstedem a Pietem Oudolfem. Ivar Otruba a jeho Botanická zahrada v Brně.

„Dílo tvůrce zahrady, parku vlastně není nikdy hotovo. Je třeba stále jej tvůrčím způsobem rozvíjet, usměrňovat, což předpokládá správně poslouchat hlavní myšlenku, smysl, jeho vnitřní hodnotu. ... tvorba zahrad, parků, krajiny, je kontinuální proces – od projektování, přes jeho realizaci až po provoz a ošetřování, jímž se neustále táhne zlatá nit umění.“

(Otruba, 2002, s. 9)

Imaginace z podkrovní

Sedím v kultivovaném podkrovním ateliéru Ivara Otruby, kde stěny schodiště zdobí papírové modely návrhů nejrůznějších městských ploch a nejrůznější plány, nákresy a fotografie vyrůstají do výšky a pnou se po šikmých stěnách stropu. Je tady klid, jenom hustou záclonou s modrými závěsy proniká sluneční světlo, které na pracovním stole kreslí lehounké stí-

ny. Není žádný pohyb, jenom v hlavě mi víří myšlenka o uzavírání kruhu jménem Otruba.

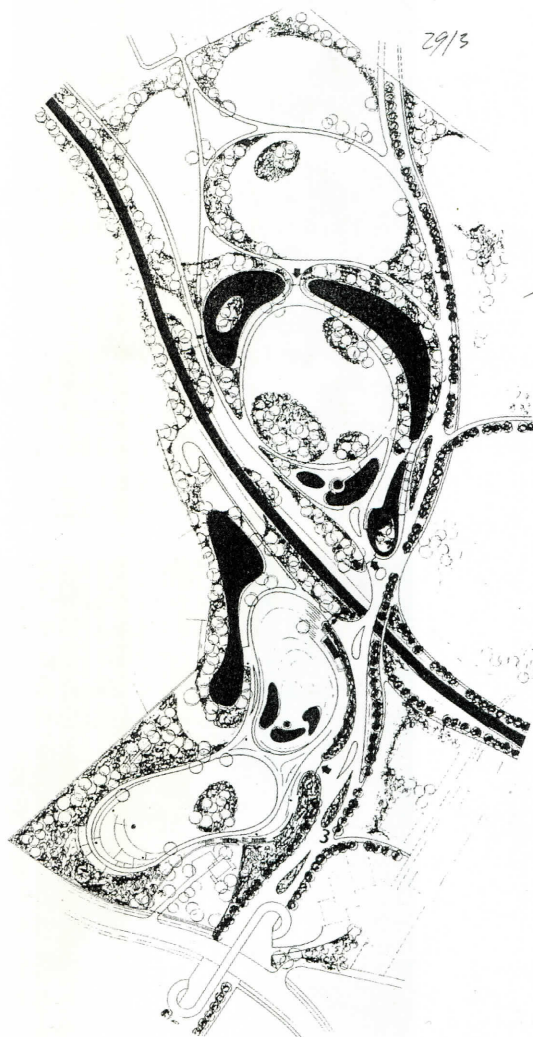
Sedíme téměř nehnutě v křesilkách proti sobě a já slyším vyprávění o jeho zahradnických kořenech, ale mezi těmi skutečnými slovy ještě zvláštní jemnou strukturu, která je podstatou myšlenkového procesu tvořícího později reálnou skutečnost. Cítím, jak Otruba vyrůstal s rostlinami, nejenom že se je učil na různých školách, ale rostliny byly přítomny při jeho narození. Slunce, obloha, půda a rostliny jej obklopovaly od malička a stejně jako André Le Nôtra utvářely jeho podstatu. V jiné době, jiných myšlenkových proudech, vědeckém klimatu a zvyklostech. Tak si při rozhovoru představuji, jak bere rostlinu prsty svých myšlenek a pokládá ji tužkou na papír do míst, kde mu hned vyraší, zakvete a odebere se do ústraní nenápadností listové růžice.

„V průběhu věků se vyvinul zvláštní vztah mezi člověkem a stromem, mezi dvěma živými bytostmi...“

(Otruba 2002, str. 11)

Ale slyším dál, že být zahradníkem byla jeho bytostná představa a nikdy neuvažoval o ničem jiném. Jako malý chodil a pozoroval, jak se vysazuje znak města Kyjova k památníku padlých z první světové války a jak se v parku šterkují cesty kamennou drtí a jak maminka vázala v květinové síni. Byl zkrátka od malička prostoupený zahradnickou energií, která se do něj přelévala osobou tatínka i maminky a on se plnil a bylo mu stále více jasné, že to jeho obklopení květinami se stane životním posláním. Vyprávěl a ve všem byla obsažena jednoduchost, skromnost, klid a poctivost zahradnického řemesla, které se tak mění v umění a mně hlavou letí vzpomínka na Provence a vesničku Cabrières

-d'Avignon. Přes ulici naproti radnice je malý parčík, jehož jednoduchost může být esencí krajinářského umění. Není tu nic jiného než olivový hájek, rozprostřený na malé ploše, vymezený živým plotem, vyzvednutý nad úroveň silnice s bílou sochou na nízkém podstavci, která vnáší do „ovocného sadu“ vyšší rozměr tvůrčího lidského ducha. Za nízkým živým plotem roste u kamenné zdi mohutná lípa a pod ní ve stínu lavička. Ale vždyť tohle poslou-

chám ve vyprávění, to je ta jednoduchost, o které se tady mluví. Poslouchám a současně jsem unášen představami jiných světů, ale je to všechno propojeno. A víte, po kom byla pojmenována ta ulice? „Rue Jean Giono“ po francouzském spisovateli a autoru knihy „Muž, který sázal stromy“.

Imaginace z životní cesty

Zpátky do reálu podkrovního ateliéru, do vyprávění. Když Ivar Otruba ukončil Vysokou školu v roce 1959 a nastupuje do vyhlášeného sadovnického střediska v Želešicích, přichází nabídka od Bohdana Wagnera, aby se do Lednice na Moravě vrátil jako asistent. Jeho působení na škole trvá jen velmi krátce. Vstup sovětských vojsk v roce 1968 je velkou vodou, která jej po kádrových čistkách ze školy vyplavuje rovnou do čerstvě založené a bouřlivě se rozvíjející Botanické zahrady a arboreta v Brně. Čas je nejlepší lékař. Ten způsobil, že všechnu tu hořkost z duše vymetl ven a jak sám pan profesor říká, „Já posleze, když už jsme tady u toho, jsem byl velice šťasten, a jsem doposud, že jsem tam nezůstal.“ Kdyby se to nestalo, mož-

ná bych knihu „Les musée des jardins“ ve francouzském městečku sice otevřel, ale jméno Ivar Otruba bych tam nenašel, byl by tady ten stejný, ale jiný člověk.

Tento vyhazov ze školy spustil téměř nerušený proces třicetiletého budování na území botanické zahrady. Tak „kontrarevoluční“ brigáda socialistické práce, triumvirát Nohel, Otruba, Holzbecher svobodně tvořil podle idejí a výkresů, které Otruba připravil. Kromě těchto zahrad v parkovém rámci Botanické zahrady vzniklo mnoho projektů a realizací v Brně, Olomouci, Karlově Studánce, Vsetíně, Mikulově a dalších místech po celé republice i na Slovensku. Autorské výstavní expozice v Olomouci, Erfurtu, Stuttgartu, Essenu, Vídní. Řada drobných děl v české a moravské krajině. Byl to mohutný, ale současně skrytý tvůrčí proces, laboratoř zahradní architektury, ve které se na svou dobu děly věci nevídané a všude byl přítomen duch dítěte, které pozorovalo svými malými očima krásu zahradnické profese a ta se mu pomalu ale jistě vpíjela pod kůži a ještě hlouběji, a stávalo se z ní tvůrčí podvě-

domí. Život tepal v pracovním a tvůrčím rytmu, názory se vyvíjely a tříbily a časem čistily, až se ustálily na touze po lidské svobodě.

„Stále více docházím k přesvědčení, že v prostoru má být člověk omezen co nejméně. Není nutno návštěvníka vodit a vnucovat mu program. Ať se dívá a objevuje sám. Netvoříme sled obrazů. Musíme se snažit přimět k přemýšlení, tím k poučení a poznání. Dát pocit volnosti, svobody, nezávislosti.“

(Otruba 2002, str 8)

Závěr je zvoláním

Čas teče s vyprávěním jako voda řeky Sorgue prozářená slunečními paprsky. Poslouchám a současně se mi vybavuje ta nádherná krajina jižní Francie. V mé mysli levandule rozkvétají v krajině lidských polí.auta zastavují, z nich vystupují moderní lidé a žasnou nad tou nádhrou stejně jako jejich předkové v dávnověku. Jsou okouzleni tou modrou, co z nebe zaplavila zemi. Krajina je jedním velkým

Raná tvorba – Želešice (1959–1966)

- Šlechtitelská stanice Želešice
- Etnografický ústav v Brně, 1960
- Třeboň – zámecký park, 60. léta 20. století
- Lázeňský areál Karlova Studánka, 1962–1991
- Sídliště Juliánov, Brno, 1965

Lednice (1966–1969)

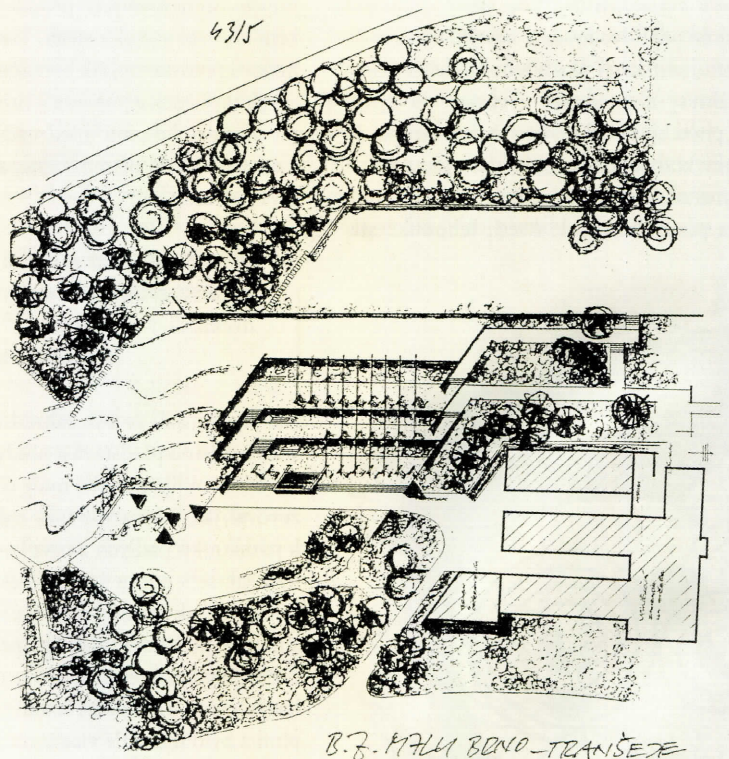
Arboretum Brno (1970–1989)

- Botanická zahrada a arboretum Mendelovy univerzity v Brně, 1969–1989
- Mendelovy zahrady, Augustiánský klášter, 70. léta
- Sídliště Brno – Řečkovice, 1982
- Lázně Bardejovské Kúpele, Slovensko, 1985

1990–2017

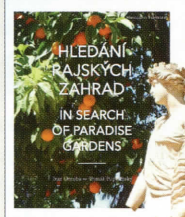
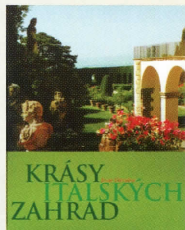
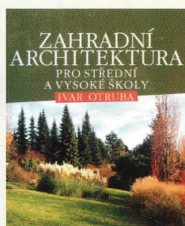
- Zoo Brno, 1998
- Obnova zámeckého parku Veselí nad Moravou
- Botanická zahrada ve Štramberku, 1995
- Obnova zámeckého parku Strážnice, 1996–2005
- Obnova zámeckého parku Mikulov, 1998–2014
- Obnova parku Lužánky Brno, 1991–2012
- Tyršův sad Brno, 2000
- Luhačovice koncepce obnovy zeleně, 2014
- Vila Münz v Brně, Hroznová, 2014
- Nový Jičín – lesopark Skalky, 2014, Zvěrokruhová zahrada, 2017
- Arboretum Semetín, Vsetín

Zdroj: INGRŠTOVÁ, Gabriela. *Přínos díla Ivaru Otruby pro zahradní architekturu*. Mělník, 2019. Absolventská práce. Česká zahradnická akademie Mělník. Vedoucí práce Ing. Ivana Řeháková.

parkem, souzněním rostliny, člověka a potřeby jednoho i druhého. Mluvíme o budoucnosti krajinářské architektury, o potřebě průniku přirozeného běhu věcí vedených přírodou, do kterých vstupuje člověk se svou vizí a upravuje menší místa, co pak pečlivě udržuje. Tudy snad vede cesta a hodně to všechno připomíná teorii „třetí krajiny“, jak ji pojmenoval a propaguje Gilles Clément, jsme tam v těch představách a mně při tom poletuje v hlavě scéna s profesorem Marečkem, když jsme kdysi v jeho průhonickém bytě diskutovali o hlavních tezích krajinářského oboru. Řeč plynula a on najednou spontánně vyhrkl. „My nemáme moc velkých lidí, ale velikán všech velikánů je Ivar Otruba. Víte, v čem je jeho největší síla? Zná všechny rostlinný materiál od skleníkových kytek až po skalničky. Prostě ví, z čeho má tu krásu vytvořit...“

Úryvky a kresby pocházejí z publikace *Zahradní architektura: tvorba zahrad a parků*.

Ivar Otruba – bibliografie:

- HOLZBECHER, Josef, Ivar OTRUBA a Jaroslav KOBLÍŽEK. *Skalničky*. Praha: Academia, 1982. Živou přírodou.
- OTRUBA, Ivar. *Zahradně architektonická tvorba: část Zahradnické výstavnictví*. Brno: Mendelova zemědělská a lesnická univerzita, 1999. ISBN 80-7157-363-9.
- OTRUBA, Ivar. *Zahradně architektonická tvorba: význačné zahradní a parkové celky*. Brno: Mendelova zemědělská a lesnická univerzita, 2000. ISBN 80-7157-461-9.
- OTRUBA, Ivar. *Zahradní architektura: tvorba zahrad a parků*. Šlapanice: ERA, 2002. ISBN 80-86517-28-4.
- OTRUBA, Ivar. *Krásy italských zahrad*. Šlapanice: ERA, 2003. ISBN 80-86517-66-7.
- OTRUBA, Ivar. *Krásy anglických zahrad*. Brno: ERA, c2005. ISBN 80-7366-030-X.
- OTRUBA, Ivar. *101 našich nejkrásnějších zahrad a parků*. Praha: Beta, 2007. Má vlast. ISBN 978-80-7306-320-7.
- OTRUBA, Ivar. *Krásy francouzských zahrad*. Brno: Masarykova univerzita, 2010. ISBN 978-80-210-5256-7.
- OTRUBA, Ivar, Tomáš POPELÍNSKÝ, Ivar OTRUBA a Ivar OTRUBA. *Hledání rajsých zahrad: od Elbrusu po sloupy Héraklovy = In search of paradise gardens from Mount Elbrus to the pillars of Hercules*. Brno: Masarykova univerzita, 2016. ISBN 978-80-210-8327-1.

Botanická zahrada a arboretum MENDELU v Brně. Foto: Jana Šimečková

